

Тут людина постає як суб'єкт, що здатен вистояти, пройти крізь біль і не втратити себе.

У багатьох віршах Костенко людина – це індивідуальність, що протистоїть системі, бездуховності, історичній несправедливості. Вона не зображає людину як безликого представника маси, а як моральний стержень культури, здатний змінювати світ через слово, пам'ять і любов.

Таким чином, сучасна українська література – це простір, де людина не просто зображається, а стає центром філософського, психологічного та етичного осмислення. Людиноцентризм тут – це не декларація, а глибинний спосіб світосприйняття, який відображає потребу культури в гуманістичному самовизначенні.

Висновки. Сучасна українська література утверджує людину як головну цінність культури. Через психологізацію героїв, осмислення ідентичності, внутрішніх конфліктів і моральних виборів автори створюють глибоко людиноцентричні тексти. Людиноцентризм стає не тільки художнім принципом, а відповіддю культури на історичні виклики сучасності.

Література:

1. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність. Київ: Критика, 2005. 528 с.
2. Костенко Л. Гуманітарна аура нації або дефект головного дзеркала : лекція. Київ : КМ Academia, 1999. 31 с.
3. Костенко Л. Триста поезій : вибране. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. 415 с.
4. Сулима М. Людиноцентрична парадигма в сучасній українській літературі. Слово і час. 2020. № 2. С. 3-10.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-491-0-61>

ОНТОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ВІЙНИ ЗА УКРАЇНСЬКУ ІДЕНТИЧНІСТЬ

Горбань Р. А.

*доктор філософських наук, професор, академік,
професор кафедри богослов'я
ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Україна століттями була житницею Європи і її брамою. Від давніх часів українці вправно володіли і мечем, і ралом. У сучасному світі, володіючи

третім у глобальному масштабі ядерним потенціалом, український народ як духовно-культурна історична спільнота і як історична спільнотна особа, відповідальна за своє майбутнє та майбутнє людства, першим і єдиним відмовився від зброї масового знищення. Це стало безпрецедентним в історії світу відступом від перманентного стану війни та першим кроком до буття людства у мирі – онтології миру. Онтологія миру як духовний орієнтир людства відома зі старозавітних часів, вона становить основоположну ідею Книги пророка Ісаї, її духовно-релігійний потенціал: «вони [народи] перекують свої мечі на рала, а списи свої – на серпи. Не підійме меча народ проти народу, і більше не будуть навчатись війни!» (Іс. 2:4). З книг Святого Письма вона є найбільш цитованою (у філософській і художній способи) двома великими національними геніями, світочами української нації – Григорієм Сковородою і Тарасом Шевченком.

Натомість українці отримали війну. У 2014 році – гібридну у формі брутальної анексії територій, здійсненої всупереч міжнародному праву й історії формування етнічних і державних кордонів України, а в 2022-му – «гарячу», повномасштабну, яку історики розглядають як неоімперську й екзистенційну, спрямовану на знищення української державності й української ідентичності [6], а правознавці – як геноцид українського народу. Зокрема, у статті «Війна Росії проти України як геноцид українського народу» групою вчених Києво-Могилянської академії покроково продемонстрована наявність геноцидного наміру в діях збройних сил, військового і політичного керівництва Російської Федерації. Розкривши системність, цілеспрямованість і масштабність злочинів, спрямованих на створення передумов для поступового зuboжіння української нації, гострого дефіциту продовольства й інших ресурсів, необхідних для виживання людей, науковці стверджують: це дає обґрунтовані підстави вважати, що Росія має на меті знищення української нації [7].

У цьому контексті зауважимо: у праці С. Плохія «Брама Європи» вказано на вагому роль українців у зміні світу, у формуванні курсу історії людства, зокрема сучасного її етапу, пов'язаного зі «списанням Радянського Союзу на смітник історії», адже, як зазначає американський історик, тодішні події в Україні мали далекосяжні міжнародні наслідки й дійсно змінили хід історії: уже за тиждень після референдуму розпався Радянський Союз і президент США Джордж Буш оголосив про завершення довготривалої та виснажливої «холодної війни» [5, с. 20]. Йдеться про референдум 1 грудня 1991 р., на якому українці масово обрали свою незалежність, та про нараду у Біловезькій Пуці 7–8 грудня 1991 р., де було підписано Угоду про створення Співдружності Незалежних Держав, що припинила існування СРСР як геополітичної реальності й суб'єкта міжнародного права. Тодішні події в Україні та її роль у розпаді СРСР заклали в імперській свідомості російських політиків реваншистські

інтенції у формі латентної війни, що поступово набирали сили і вилились у війну конвенційну. На це вказує професор Вищої нормальної школи (Париж) М. Крепон, стверджуючи, що на Заході не розгледіли, як дуже швидко з'явилися ті, для кого кінець радянської імперії був нестерпним, а мир – лише перемир'ям і підставою для майбутньої війни, на яку вони сподівалися, про яку вони мріяли спочатку таємно, потім – дедалі відвертіше: «ми не хотіли помічати цієї загрози, вважали неможливим повернення назад, тоді як господар Кремля дедалі менше приховував те, якою катастрофою було для нього зникнення імперії» [4, с. 135].

Путінський режим перетворив війну на геноцид, тотальне винищення всього українського – мови, духовної і матеріальної культури, економічних і екологічних засад існування, а також самих українців, фізично знищуючи українських військових (брутально порушуючи правила ведення війни й міжнародні конвенції) і цивільних як на окупованих територіях (застосовуючи катування і масові страти), так і по всій Україні, щоденно по кілька разів на добу тероризуючи масованими повітряними атаками. Одинадцятий рік поспіль ареал буття української нації системно перетворюється неоімперією на цілковиту руїну – «марсіанський пейзаж», унеможливаючи її фізичне й духовне існування, позбавляючи майбутнього. Для російського неототалітарного режиму геноцид став способом ведення війни, її метою, формою і змістом. Геноцид став війною, а війна – геноцидом. Війна тоталітарної московської імперії проти української універсальної релігійної духовності та її ціннісних координат: людської свободи і гідності, любові і відповідальності – є війною-геноцидом. Адже ці духовні координати дозволяють кожній нації кризь національне прозирати універсальне, загальнолюдське, ними ж визначається власний досвід нації у протистоянні небуттю – унікальна присутність нації у світі як спільнотної історичної особи. Україна стала полем битви непримиренних систем цінностей, зумовлених принципово відмінними аксіологічними об'єднавчими центрами буття – особочентризмом і економікоцентризмом [2; 3, с. 96–98, 113; 8, с. 1, 8–9].

Свого часу правознавець С. Лемкін на прикладі Голодомору українців показав, що геноцид – це не просто масове вбивство, він є винищенням культур і націй – створеного ними спільного для всього людства фонду найвищих цінностей. Ця думка, перенесена на ґрунт філософської онтології, дозволяє розглядати геноцид у контексті досвіду мирного існування націй як антикультурне й антисоціальне явище та найефективніший спосіб ліквідації онтологічних засад миру, адже його руйнівний потенціал відкриває шлях до тотальної війни, не залишаючи жодних можливостей буття людської спільноти у мирі в майбутньому. Саме філософія дозволяє розкрити глибину змісту війни за державний суверенітет й існування української ідентичності не тільки як екзистенційної війни в локальному

вимірі України, чи неоколоніальної – в регіональному вимірі Східної Європи, чи війни за перерозподіл ринків і сфер впливу – у глобальному, а як онтологічної, в якій зіткнулися два несумісні досвіди існування – буття людської спільноти в мирі і буття спільноти у війні.

Письменниця, перекладачка, культуролог О. Пахльовська стверджує, що на Заході вперше за 30 років сформувалося сприйняття України як незрозумілого, абсолютно незвіданого, ще не знаного світу із підставами сильної ідентичності, яка змусила країну прийняти бій [1]. Таке твердження є важливим орієнтиром для вітчизняних гуманітаріїв, які мають досліджувати український світ, шукати відповіді на питання: у чому полягає сила української ідентичності? Сила, яка здивувала Захід, якої боїться імперія, що віками загрожує зі Сходу та ненавидить ту силу аж до смерті, сахаючись Привиду Бандери на українській землі і Привиду Києва в українському небі. Чому, не маючи фізичної змоги вбивати гарантів нашої ідентичності, що прищеплювали нашій свідомості дух свободи і гідності й виховували потребу в них як найвищих цінностях людської особи, ворог українства, біснующись від безсилої ненависті, прямим влучанням ракети нищить музей Сковороди у Сковородинівці та точними пострілами в чоло і скроню розстрілює пам'ятник Шевченкові у Бородянці? Філософія, як особлива форма пізнання, має всі підстави, концепції та інструменти, а головне – покликання, відповідальність та обов'язок розкрити засади сильної української ідентичності, висвітлити в усій повноті феномен буття українцем.

Література:

1. Барчук М. Оксана Пахльовська: «Ми маємо сказати, що українська література на всіх етапах була частиною динаміки європейської культури». *Лівий Берег*. 5.08. 2022. https://lb.ua/culture/2022/08/05/525300_oksana_pahlovska_mi_maiemo.html.

2. Горбань Р. А. Глобальний економікоцентризм проти українського особочентричного націоналізму (на зламі цивілізаційної парадигми). *International scientific conference «History, political science, philosophy, and sociology: development trends in the 21st century»*: conference proceedings (September 6–7, 2023, Wloclawek, the Republic of Poland). Riga: Baltija Publishing, 2023. P. 58–64. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-343-9-14>.

3. Горбань Р. А. На сторожі збереження української національно-релігійної ідентичності (філософсько-богословська модель держави єпископа Софрона Мудрого). *State and church: historical, philosophical, and political-legal aspects: Scientific monograph*. Riga: Baltija Publishing, 2024. P. 75–120. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-460-3-4>.

4. Крепон М. Про війну в Україні: ціна демократії. *Філософська думка*. 2023. № 1. С. 131–147. <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.131>.

5. Плохій С. М. *Брама Європи. Історія від скіфських воєн до Незалежності*. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.

6. Смолій В. А., Ясь О. В. Сучасна російсько-українська війна у світлі постколоніалізму. *Вісник Національної академії наук України*. Київ. 2022. № 6. С. 3–16. <https://doi.org/10.15407/vsn2022.06.003>.

7. Azarov D., Koval D., Nuridzhanian G., Venher V. Understanding Russia's actions in Ukraine as the crime of genocide. *Journal of International Criminal Justice*. 2023. № 21. P. 233–264. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqad018>.

8. Gorban R. Humans are Far Dearer Than Gold. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2025. Vol. 45. Iss. 2. P. 1–30. <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2585>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-491-0-62>

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Горожанкіна О. Ю.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музично-інструментальної підготовки
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна*

Проблема формування духовної культури сучасної молоді не втрачає актуальності сьогодні, в надскладний період світових потрясінь й вимагає актуалізації уваги щодо закладення духовно-аксіологічних основ у процес формування особистості. Особливої уваги розгляд даного питання набуває в контексті підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, формування в них духовності й духовної культури, якісний рівень яких сприяє духовно-естетичному розвитку їхніх майбутніх вихованців-школярів. На думку К. Ушинського, особистість вчителя не здатні замінити жодні статuti і жодні програми, оскільки виховна сила витікає тільки з живого джерела людської особистості. «Тільки особистість може впливати на розвиток і формування особистості, тільки характером можна виховати характер» [4, с. 86].

У дослідженнях В. Горського, Е. Коцюби, І. Крип'якевича, Я. Ісаєвича, Н. Кавалерової та інших учених зауважено на ролі музичного мистецтва у формуванні духовної культури молоді в процесі становлення країни. Ще з